

**ŇACHAJOVÁ, Mária (ed.): IVAN MACINSKÝ –
UKRAJINSKÝ BÁSNIK, PREKLADATEĽ
A SLOVENSKO-UKRAJINSKÉ LITERÁRNE VZŤAHY.
Prešov : Štátna vedecká knižnica, 2018. 190 s.**

Adriana Amir

DOI: <https://doi.org/10.31577/slovlit.2020.67.5.10>

Slovensko-ukrajinský zborník vznikol na základe vedeckej konferencie, ktorú pri príležitosti 95. výročia narodenia a 30. výročia úmrtia Ivana Macinského (1922 – 1987), významnej osobnosti ukrajinského a slovenského literárneho života, zorganizovali v septembri 2017 Štátna vedecká knižnica v Prešove a Spolok ukrajinských spisovateľov na Slovensku. Zborník sa venuje nielen I. Macinskému ako reprezentantovi ukrajinskej literatúry na Slovensku, ale v širšom zábere aj problematike slovensko-ukrajinských literárnych vzťahov s dôrazom na preklady. Publikácia je doplnená o ukážky z pôvodnej umeleckej a prekladovej tvorby I. Macinského a o zaujímavú fotografickú prílohu, ktorá dokumentuje jeho život a dielo. Rozdelenie štúdií zborníka do dvoch oddielov je tak symbolicky účelným gestom, keďže I. Macinský bol hlavne básnikom, ale venoval sa aj próze, dramatickej tvorbe, publicistike a literárnej histórii. Samostatnú kapitolu jeho tvorivých aktivít predstavuje preklad a ukrajinsko-slovenské literárne vzťahy vo všeobecnosti.

Do prvej časti zborníka je zaradených osem štúdií. Svitlana Kočerha (Národná univerzita – Ostrožská akadémia na Ukrajine) v príspevku *Ukrajinský literárny ikonostas v umeleckom svete sonetov Ivana Macinského* interpretuje významné postavy ukrajinskej literatúry (Ta-

rasa Ševčenka, Ivana Franka, Lesju Ukrajinku) v autorovej básnickej tvorbe, najmä v jeho zbierke *Vienky sonetov* (1985), ktorá je považovaná za vrchol jeho poetickej tvorby. Slovenský ukrajinista Michal Roman v štúdiu *Tvorba Ivana Macinského v hodnotení ukrajínistov Slovenska do roku 1990* sumarizuje názory O. Farynyča, A. Červeňáka, I. Vološčuka, F. Kováča, V. Chomu, M. Romana, J. Šelepca, E. Galajdu, S. Makaru, M. Nevrlého a iných, ktorí analyzovali jednotlivé básnické zbierky I. Macinského. Kriticky pritom konštatuje, že mnohé recenzie boli poplatné dobe a politickému režimu, hoci z umeleckého hľadiska sa niektorým darilo zachovávať si istú objektivitu pri hodnotení umeleckých postupov (napr. O. Farynyč o zbierke *Belyje oblaka*). Oleksandra Visyč (Ostrožská akadémia na Ukrajine) sa v príspevku *Dramatická expresia Ivana Macinského – lyrika (na materiáli sonetového venca „Samospalennja Lesi Ukrajinky“)* zaoberá sonetovým vencom Macinského, akcentujúc jeho preferencie uchopiť krehkú bytosť ukrajinskej poetky v duchu modernistických línií neoromantizmu a expresionizmu. Odhaľuje pritom jedinečný štýl I. Macinského, pre ktorého bolo príznačné kombinovať výrazové techniky pri sprostredkovaní emócií. Lesju Ukrajinku, na rozdiel od iných interpretov, prezentoval ako vášnivú, citlivú osobnosť so svojským dramatickým myslením a pohľa-

dom na svet. Valéria Černak v stati *Roz/hovor s prírodou v poémach Ivana Macinského* v zbierke Karpatské akordy analyzuje fragmenty z tretej básnickej zbierky autora, v ktorej písal o morálnom úpadku spoločnosti. Karpatské hory sa tak stávajú symbolickou ochranou a obranou pred touto degradáciou, slúžia ako symbol rodiny a rešpektu.

Ukrajnístka Ľubica Babotová, dlhoročná členka katedry ukrajínistiky v Prešove, sa zaoberá Ivanom Macinským ako literárnym historikom, pričom si všimá dva zorné uhly jeho tvorivej individuality. Vníma ho jednak ako bádateľa, ktorý sa zameriaval na výskum rôznych aspektov širšieho historického, kultúrneho a spoločenského života stredoeurópskych národov, ktorý sa v prekladateľskej činnosti orientoval na preklady slovenskej literatúry do ukrajinského jazyka. Oceňuje ho ako propagátora areálovej ukrajinskej literatúry druhej polovice 20. storočia, ktorého sondy do histórie a kultúry zrkadlia reálny dobový obraz a porovnávajú jednotlivé javy v rozsiahlom geopolitickom priestore.

Činnosť orgánov a organizácií ukrajinskej národnostnej menšiny Slovenska komentuje Mária Čižmarová (Inštitút ukrajínistiky FF PU Prešov) v príspevku *Jazyková situácia a kultúrny život Ukrajincov východného Slovenska v druhej polovici 20. storočia*. Sústreďuje sa nielen na jazykovú situáciu, ale aj na kritickú reflexiu spoločenského života Rusínov-Ukrajincov na Slovensku, fungovanie inštitúcií z pohľadu I. Macinského v povojnovom období. Pri pája prehľad najvýznamnejších vedeckých prác a medzinárodných podujatí, ktoré prispeli k výskumu ukrajinského jazyka a jeho dialektov, literatúry a kultúry na východnom Slovensku.

Ukrajínista Mikuláš Mušínska považuje Ivana Macinského za najdôležitejšieho predstaviteľa kultúry Ukrajincov Slovenska po druhej svetovej vojne, dokumentuje to jeho aktivitami pri zakladaní Ukrajinskej národnej rady Prjašivščyny, redigovaní jej tlačového orgánu, ale aj obdobím rokov 1972 – 1987, keď bol zodpovedným redaktorom *Vedeckého zborníka Múzea ukrajinskej kultúry vo Svidníku*. Spomína rok 1968 a dopad normalizácie nielen na ži-

vot I. Macinského, ktorý bol za proreformné stanoviská uvoľnený z funkcií a vedúcich pozícií, ale aj na svoju vlastnú perzekúciu. Tetiana Lichtejevová (Užhorodská národná univerzita) sa v príspevku *Poézia slovenských romantikov v prekladateľskom diskurze Ivana Macinského* vracia k svojim dávnejším výskumom a koncentruje sa na prekladateľskú činnosť, ku ktorej sa Macinský uchýlil po otvorení vystúpení proti vstupu vojsk Varšavskej zmluvy do Československa v roku 1968, keď nemohol publikovať vlastnú tvorbu. Rezultátom tejto aktivity sa stali štyri základné publikácie ukrajinských prekladov diel slovenských romantikov – J. Bottu, J. Kráľa, A. Sládkoviča a S. Chalupku, ktoré vyšli v osemdesiatych rokoch 20. storočia a doposiaľ nie sú prekonané.

Druhú polovicu štúdií konferenčného zborníka venovanú ukrajínistickým témam a teórii prekladu otvára Adriana Amir (Inštitút ukrajínistiky FF PU Prešov) na tému *Ukrajinský historický román po slovensky alebo o stratách konotatívneho významu*. Predmetom jej vedeckej analýzy je slovenský preklad ukrajinského historického románu Vasyľa Šklara *Čierny havran* so zameraním na problematiku miesta v texte a lexikálne lakúny, ktoré vznikli v procese prekladu. Problematiku prekladu dopĺňa Oleksandra Ihnatovyč (Užhorodská národná univerzita), ktorá hodnotí preklad Ivana Jackanina v zbierke krátkych próz ukrajinských spisovateľov *Mesačný úsmev*. Jej výskum poukazuje na to, že I. Jackanin okrem zvládnutia jazykovej roviny preukazuje znalosť ukrajinskej histórie a faktov s ňou súvisiacich, čo danú zbierku radí medzi jeho majstrovské preklady. Marek Mitka (FF PU Prešov) sa zamýšľa nad reláciami medzi teóriou prekladu a translatológiou. Formuluje otázku, či translatológia ako multi-veda *sui generis* s kompletným diagnostickým inštrumentárium dokáže aplikovať svoje poznatky v prekladateľskej praxi. Na záver konštatuje, že prekladateľ neexistuje v zmysle akéhosi translátora, jediné čo jestvuje, je slobodný umelec – nový autor (ale aj čitateľ a spisovateľ v ideálnom pomere). Štúdia Viery Žemberovej *Duchovné a sakrálné v literatúre* je venova-

512 ná literárnohistorickému výskumu Ľubomíra Kováčika z oblasti slovenského literárneho romantizmu. Prepojením medzi témou zborníka a jej textom je fakt, že I. Macinský zostavil *Antológiu slovenskej literatúry* (1953) v ukrajinčine, čím ukrajinskému čitateľovi ponúkol stretnutie so slovenským literárnym romantizmom. Priestor areálovej ukrajinskej ženskej prózy mapuje Oksana Talabirčuk (Užhorod) cez tvorbu Evy Oleárovej. Ide vôbec o prvú reflexiu ženských hrdiniek v tvorbe súčasnej predstaviteľky ukrajinskej literatúry na Slovensku. Úvaha je akcentovaná na chronotope spomienok, kde sa zároveň odhaľuje duševný svet hrdiniek. Súčasťou príspevku je tiež stručný prehľad autorkiných poviedok v kontexte celoukrajinskej ženskej prózy. Maryna Babenko-Žyrnova (Kyjev) sa v štúdií *Rytmicko-melodické zvláštnosti súčasnej ukrajinskej poézie na Slovensku* venuje analýze verzologických postupov. Konštatuje, že básnici sa nebránia jazykovým experimentom a vo svojej tvorbe kombinujú klasický a voľný verš. Skúma autorov využívajúcich klasické dvojslabičné a trojslabičné básnické stopy (E. Galaj-

da, M. Bobák), ale aj prívržencov voľného verša (J. Zbihlej, M. Nachajová, Š. Hostiňák). Zborník uzatvára editorka Mária Nachajová prehľadovou štúdiou mapujúcou bibliografickú edičnú činnosť Štátnej vedeckej knižnice, ktorá je späť s odborom ukrajinistiky a rusinistiky. Týka sa bibliografií a zborníkov, ktoré sa venovali ukrajinskej a rusinskej tematike a vychádzali v rokoch 1959 – 2015. Súčasťou príspevku je aj súpis bibliografií a zborníkov z fondov ŠVK.

Recenzovaný vedecký zborník priorityne približuje život a dielo Ivana Macinského z rozličných záujmových aspektov tejto osobnosti. Synkretizuje predstavy staršej a mladšej generácie bádateľov, ktorí osvetľujú fakty jeho profesijného života v situácii detabuizovaných historických udalostí. Prizma súčasných prekladateľských kritérií osvetľuje, aké enormné úsilie vynaložil I. Macinský pri sprostredkovaní klenotov slovenskej literatúry čitateľom na Ukrajine, napriek sťaženým podmienkam, v ktorých pôsobil. Vymanil sa z rámca provincializmu a obohatil rovnako ukrajinský aj slovenský literárny kontext.

PhDr. Adriana Amir, PhD.
Inštitút ukrajinistiky
Filozofická fakulta
Prešovská univerzita
080 78 Prešov
Slovenská republika
E-mail: adriana.amir@unipo.sk